EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 31.10.2022.
COM(2022) 568 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS

EIROPAS PARLAMENTAM

par Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupas, kas minēta 31. pantā Regulā (ES) 2019/125 par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai, darbībām un apspriedēm

1. Ievads

Saskaņā ar 31. panta 4. punktu 2019. gada 16. janvāra Regulā (ES) 2019/125 ("regula") par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai[1], Komisijai katru gadu jāiesniedz Eiropas Parlamentam ziņojums par Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupas (SIKG) darbībām, pārbaudēm un apspriedēm. Ziņojums nedrīkst apdraudēt fizisku vai juridisku personu komerciālās intereses.

Šajā ziņojumā ir sniegta informācija par SIKG darbībām 2021. gadā.

2. Tiesiskais regulējums

Regulas mērķis ir novērst nāvessodu, no vienas puses, un spīdzināšanu un citādu nežēlīgu, necilvēcīgu vai pazemojošu rīcību vai sodīšanu valstīs ārpus ES, no otras puses, ierobežojot konkrētu preču tirdzniecību. Tajā ir šāds preču nošķīrums:

- preces, kuras pēc savas būtības ir ļaunprātīgi izmantojamas un vai tās vispār nedrīkstētu tirgot (II pielikums), un
- preces, kuras var likumīgi izmantot, piemēram, tiesībaizsardzības jomā lietotas ierīces (III pielikums), un preces ārstnieciskai izmantošanai (IV pielikums).

Uz III un IV pielikumā uzskaitīto preču tirdzniecību attiecas konkrēti ierobežojumi. Regulā noteiktie ierobežojumi konkrēti ir šādi.

i. Aizliegts tādu II pielikumā uzskaitīto preču imports, eksports un tranzīts ES, no tās vai caur to, kurām nav cita praktiska izmantojuma kā vien nāvessoda izpilde vai spīdzināšana. Aizliegts sniegt arī jebkādu tehnisku palīdzību, kas saistīta ar šādām precēm, jo īpaši apmācību to lietošanā. Aizliegta arī šādu preču reklāma drukātajos plašsaziņas līdzekļos, internetā, televīzijā vai radio, izstādīšana vai piedāvāšana pārdošanai izstādē vai gadatirgū;

ii. kā arī paredzēts, ka precēm (uzskaitītas III pielikumā), kuras varētu izmantot nāvessoda vai spīdzināšanas mērķiem, bet kurām var būt arī citi likumīgi izmantošanas veidi (piemēram, tiesībaizsardzībā), jāsaņem iepriekšēja eksporta atļauja, ko piešķir katrā atsevišķā gadījumā. Iepriekšēja eksporta atļauja ir vajadzīga arī tehniskās palīdzības vai starpniecības pakalpojumu sniegšanai saistībā ar šo preču kategoriju. III pielikumā nav iekļauti:
    a) šaujamieroči, kurus kontrolē saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 258/2012[2];
    b) divējāda lietojuma preces, ko kontrolē saskaņā ar Regulu (ES) 2021/821[3], vai

[1] OV L 30, 31.1.2019., 1. lpp. Padomes 2005. gada 27. jūnija Regulu (EK) Nr. 1236/2005 par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai (OV L 200, 30.7.2005., 1. lpp.), pēc vairākkārtējiem grozījumiem visbeidzot kodificēja Regulā (ES) 2019/125.

[2] Regula (ES) Nr. 258/2012 (2012. gada 14. marts), ar kuru īsteno 10. pantu Apvienoto Nāciju Organizācijas Protokolā par šaujamieroču, to detaļu, sastāvdaļu un munīcijas nelikumīgu ražošanu un tirdzniecību, kas pievienots Konvencijai pret transnacionālo organizēto noziedzību (ANO Šaujamieroču protokols), un ievieš eksporta atļauju, kā arī importa un tranzīta pasākumus šaujamieročiem, to detaļām, sastāvdaļām un munīcijai (OV L 94, 30.3.2012., 1. lpp.).

c) preces, uz kurām attiecas Padomes Kopējās nostājas 2008/944/KĀDP[4] noteikumi, un

iii. reglamentēta tādu ķīmisko vai farmaceitisko vielu (IV pielikums) tirdzniecība, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei (piemēram, veicot nāvējošu injekciju). Lai kontrolētu šādu anestēzijai paredzētu ķīmisko vielu eksportu un novērstu to nodošanu izmantošanai nāvējošās injekcijās, ir ieviesta atsevišķa licences atļauja (Savienības vispārējā eksporta atļauja (*GEA*)), neierobežojot to tirdzniecību medicīniskiem, veterināriem vai citiem likumīgiem mērķiem.

3. Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupas darbības

SIKG tika izveidota atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (ES) 2016/2134[5], lai izskatītu jautājumus par minētās regulas piemērošanu.

Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupa kalpo par platformu, kur dalībvalstu eksperti un Komisijas dienesti apmainās ar informāciju par administratīvo praksi un apspriež ar šīs regulas interpretāciju saistītus jautājumus, tehniskas problēmas saistībā ar uzskaitītajām precēm, jaunākos ar šo regulu saistītos notikumus un jebkādus citus iespējamus jautājumus. Sagatavojot deleģētos aktus, Komisija apspriežas arī ar SIKG saskaņā ar 2016. gada 13. aprīļa Iestāžu nolīgumu par labāku likumdošanas procesu[6].

SIKG sanāksmes 2021. gadā notika virtuāli trīs reizes – 10. martā, 10. jūnijā un 24. novembrī – nolūkā apmainīties ar informāciju par vairākiem turpmāk apkopotiem jautājumiem attiecībā uz regulas īstenošanu.

3.1 Norises saistībā ar pamataktu

Komisija informēja SIKG par ziņojumu, kas pieņemts attiecībā uz to, kā tiek izmantotas deleģētās pilnvaras, kuras Komisijai piešķirtas saskaņā ar Regulu (ES) 2019/125[7]. Regulas 29. panta 2. punktā paredzēts, ka pilnvaru deleģēšana tiek automātiski pagarināta uz tāda paša ilguma laikposmiem, ja vien Eiropas Parlaments vai Padome neiebilst pret šādu pagarinājumu vēlākais trīs mēnešus pirms katra laikposma beigām. Ziņojumā tika ierosināts vēl uz pieciem gadiem pagarināt pilnvaru pieņemt deleģētos aktus deleģēšanu. Pret šādu pagarinājumu nebija iebildumu. Pagarinājums tika uzskatīts par nepieciešamu, lai cita starpā reaģētu gadījumos, kad tiek izstrādātas jaunas preces, vai gadījumos, kad viena vai vairākas trešās valstis izpilda prasības par Savienības vispārējās eksporta atļaujas piemērošanu, pārkāpj starptautiskas saistības par nāvessoda atcelšanu attiecībā uz visiem noziegumiem vai kad mainās kompetento iestāžu kontaktinformācija.

2021. gadā netika pieņemti deleģētie akti, ar kuriem groza regulu.

---

[3] Regula (ES) 2021/821 (2021. gada 20. maijs), ar ko izveido Savienības režīmu divējāda lietojuma preču eksporta, starpniecības, tehniskās palīdzības, tranzīta un pārvadājumu kontrolei (pārstrādāta redakcija) (OV L 206, 11.6.2021., 1. lpp.).

[4] Padomes Kopējā nostāja 2008/944/KĀDP, ar ko izveido kopīgus noteikumus, kas reglamentē militāru tehnoloģiju un iekārtu eksporta kontroli (OV L 335, 13.12.2008., 99. lpp.).

[5] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/2134 (2016. gada 23. novembris), ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 1236/2005 par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai (OV L 338, 13.12.2016., 1. lpp.).

[6] OV L 123, 12.5.2016., 1. lpp.

[7] COM(2021) 75 final, 22.2.2021.

3.2 Tirdzniecības informācija – datu paziņošana

Komisija iepazīstināja ar pašreizējo situāciju attiecībā uz 26. panta 3. punktā minēto gada ziņojumu. Konkrēti, tika iesniegti 2020. gada dati no visām iestādēm dalībvalstīs, kā arī Apvienotajā Karalistē, kas ir pamats tam, lai Komisija varētu sagatavot savu gada ziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei. Turklāt Komisija minētajā ziņojumā, kolīdz tas tika pieņemts[8], sniedza informāciju par tirdzniecības datiem.

Šajā sakarā Komisija vērsa SIKG uzmanību uz to, ka kompetento iestāžu pienākums ir ziņot tad, kad pieteikumi tiek noraidīti, izmantojot Divējāda lietojuma preču elektronisko sistēmu (*DUeS*).

3.3 Ar Regulu (ES) 2019/125 saistītie īstenošanas jautājumi

Pēc vienas dalībvalsts lūguma Komisija rīkoja viedokļu apmaiņu par ūdensmetēju izmantošanu un – vispārīgāk – par citu tādu preču izmantošanu, kuras paredzētas masu nekārtību novēršanai vai tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku pašaizsardzībai, kā arī kārtības uzturēšanai pulcēšanās vietās un demonstrāciju laikā, kas rada arvien lielākas bažas. SIKG atzina problēmas saistībā ar ūdensmetējiem, jo to pielietojums varētu tikt mainīts – no ugunsdzēšanas uz ļaunprātīgu izmantošanu pret protestētājiem. Šajā sakarā tika atzīmēta nepieciešamība būt īpaši piesardzīgiem, novērtējot iespējamos riskus eksporta valstī.

3.4 *DUeS* aktualizēšana

Komisija informēja SIKG par savu lēmumu attiecībā uz Apvienotās Karalistes piekļuvi tīkliem, informācijas sistēmām un datubāzēm (pamatojoties uz Protokola par Īriju/Ziemeļīriju 13. panta 5. punktu) un minētā lēmuma pielikumu, kas pieņemts 2020. gada 16. oktobrī[9]. Saskaņā ar minēto lēmumu Apvienotajai Karalistei tiek piešķirta daļēja piekļuve Divējāda lietojuma preču elektroniskajai sistēmai (piekļuve rediģēšanas režīmā un lasīšanas piekļuve). Šī piekļuve tiek uzskatīta par nepieciešamu, lai Apvienotā Karaliste varētu izpildīt savas saistības saskaņā ar Protokolu par Īriju/Ziemeļīriju. Tāpēc Komisija informēja par Divējāda lietojuma preču elektroniskajā sistēmā ietvertu jaunu paziņošanas funkciju, kuras nolūks ir atbalstīt regulas 23. panta 5. punkta pareizu īstenošanu, lai nodrošinātu informācijas apmaiņu starp Apvienoto Karalisti un Komisiju, kā arī starp Apvienoto Karalisti un kādu dalībvalsti.

Turklāt Komisija informēja SIKG par otrā faktora autentifikāciju, ko no 2021. gada 3. decembra izmanto *DUeS* lietotāji saskaņā ar Komisijas drošības politiku attiecībā uz visām informācijas sistēmām, ar kurām pārvalda sensitīvu informāciju.

3.5 Komisijas neformālā ekspertu grupa

Komisija informēja SIKG par neformālu ekspertu grupu, kas izveidota saskaņā ar Komisijas pārskata ziņojuma[10] secinājumiem. Neformālajā grupā darbojas eksperti no dažādām jomām (piemēram, šādām: interešu aizstāvība, tiesībaizsardzība, pētniecība un muita). Viena dalībvalsts (Vācija) ir izvirzījusi pārstāvi neformālajā grupā. Neformālajā grupā darbojas arī pārstāvji no Eiropas Padomes un ANO Augstā cilvēktiesību komisāra biroja (*OHCHR*). Neformālajai ekspertu grupai ir vienīgi konsultatīva loma, un tā papildina Spīdzināšanas izskaušanas koordinācijas grupas (SIKG) veiktās funkcijas.

[8] COM(2021) 632 final, 14.10.2021.
[9] C(2020) 7126 final, 16.10.2020.
[10] COM(2020) 343 final, 30.7.2020.

Neformālā ekspertu grupa padomdevējas statusā ir sniegusi tehnisku atbalstu par dažādiem aspektiem, piemēram, par aizliegto vai reglamentēto preču tvērumu virzībā uz stingrāku regulas īstenošanu. Šajā sakarā SIKG tika informēta par viedokļu apmaiņu par tendencēm un problēmām saistībā ar ieročiem un ierīcēm, kas paredzētas masu nekārtību novēršanai vai pašaizsardzībai, kā arī kārtības uzturēšanai pulcēšanās vietās un demonstrāciju laikā. Dažas nekārtību novēršanai paredzētas preces, uz kurām regula pašlaik neattiecas (piemēram, parastās asaru gāzes), bieži vien tiek izmantotas, lai atvieglotu vai veiktu iekšējās represijas. Tika izskatīts jautājums par to, lai regulā ietvertajam kontrolēto preču sarakstam pievienotu parastos stekus un gumijas lodes. Vēl viena joma, kurai ir vērts pievērsties, ir akustisko ierīču vai apžilbināšanas lāzertehnoloģijas izmantošana pūļa kontroles situācijās.

Neformālā grupa ir palīdzējusi vairot informētību par regulu, cita starpā veidojot sakarus ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Valdības ekspertu grupas (*UNGGE*) veikto darbu, tādējādi nodrošinot nozīmīgu saikni starp regulu un starptautiskajiem centieniem ar nolūku vērsties pret tādu preču tirdzniecību, kuras var izmantot spīdzināšanai (sk. 3.6. punktu).

3.6 Vēršanās pret tādu preču tirdzniecību, kuras var izmantot spīdzināšanai – reģionālās un starptautiskās norises

SIKG darbojās kā platforma informācijas apmaiņai un izpratnes vairošanai par reģionālām un starptautiskām norisēm jomā, kas attiecas uz vēršanos pret tādu preču tirdzniecību, kuras var izmantot spīdzināšanai.

Komisija informēja SIKG delegātus par pasākumiem, kas veikti pēc Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretāra ziņojuma "Pret tādu preču tirdzniecību, kuras var izmantot spīdzināšanai – iespējamo kopīgo starptautisko standartu priekšizpēte, tvērums un parametri"[11], un jo īpaši par ANO Valdības ekspertu grupas (*UNGGE*) izveidi, kuras uzdevums ir turpināt darbu uz minētā ziņojuma pamata.

Pēc zināmas kavēšanās ekspertu izvirzīšanā *UNGGE* tika oficiāli izveidota 2021. gada oktobrī, no katras reģionālās ANO grupas nosūtot divus ekspertus. Komisija informēja SIKG par ANO ietvaros paredzēto apspriešanās procesu ar ANO dalībvalstīm, pilsonisko sabiedrību un ārējiem ekspertiem, kas palīdzētu sagatavot *UNGGE* ziņojumu.

Dažas ES dalībvalstis piedalījās ANO apspriešanās procesā ar *UNGGE*.

UNGGE ziņojumā, kas tika pieņemts 2022. gada 30. maijā, ir aplūkoti šādi jautājumi: i) kopīgu starptautisku standartu priekšizpēte; ii) aplūkojamo preču tvērums un iii) iecerētie parametri virknei iespējamo risinājumu, lai šajā jomā ieviestu kopīgus starptautiskos standartus.

[11] Ģenerālsekretāra 2020. gada 28. jūlija ziņojums A/74/969.